

Deibjerglund og Bidebæksmose, men hvis denne Beretning skulde blive optaget i „Tidskrift for Landøkonomie,“ haaber jeg i Tidens Løb ogsaa at skulle kunne give de fornødne Oplysninger om de paa disse Gaarde fulgte Opdyrkningsmetoder, idet jeg da mulig skal tillade mig endnu at tilføie nogle flere.

Hedeopdyrkning i Sønder-Dumme Sogn, Veile Amt.

(Efter nedenstaaende Indberetning til Landhuusholdningselskabet.)

Efterat det Hoitærede Landhuusholdningselskab under 10de Febr. d. A. havde tilskrevet mig, at det vilde være Selskabet kjær at modtage en saadan udførligere Beretning, som jeg medunderskrevne Bottiger havde tilbudt, i Forening med nogle agtede Mænd, at ville meddele, betræffende den af Mads Nielsen Dudahl, Niels Jensen Trællund og Erik Jensen Boulund i Sønder Dumme Sogn udviste Virksomhed ved Hedeopdyrkning, henvendte jeg mig til Proprietair N. Theilgaard Hansen af Julingsholm og Gaardmand og Formand for Sogneforstanderskabet Terkild Erichsen desangaaende, og lovede disse mig og godhedsfuldt at være mig behjælpelige dermed. Da Aarstiden den Gang imidlertid syntes os mindre passende til at tage hines Arbeide i Betragtning, blev det opsat til en senere Tid henad Sommeren, hvorhos vi besluttede i

Forening at gjøre det. Dette er nu skeet, og efter et Besøg hos de ovennævnte Mænd have vi herved den Ære at tilmelde:

Mads Nielsen Dudahl paa Raulund Hede, Hallundbæk Mark, begyndte sin Virksomhed i Aaret 1828 paa en Plet Hede, hvor ingen Ploug endnu havde været. Fattig, som han dengang var, maatte han i Begyndelsen leie sig ind hos en Gaardmand i Give Sogn, som boede et lille Stykke fra den Hede- lod, han havde faaet kjøbt paa nogle favorable Bilskaar. 1 Ko og to Faar var den hele Besætning, hvormed han begyndte, og fandt han end til denne Foder nok om Sommeren i en til Lødden hørende lille Eng, saa maatte han dog den første Vinter deels kjøbe, deels hos gode Menneffer søge at faae som en Gave det Nødvendige til den. Hjælpebidlerne vare saaledes fra Begyndelsen kun ringe for ham; men da han havde Lyst til at arbeide, og ikke lod sig forknytte af de mange Hindringer, han i Begyndelsen havde at kjæmpe med, lykkedes det for ham efter to Aars Forløb at blive enig med en Mand, som han kjendte, og som fandt en Glæde i at kunne hjælpe ham frem, om at Mads Dudahl en Sommer skulde modtage et Par Stude af ham til at arbeide med. Dette hjalp ham godt frem, han fik meget gjort, endeel Hede bræffet og endeel Mergel udført, og da han atter den næste Sommer beholdt Studene imod at have sluttet et Slags Kjøb derom, saae han sig alt Aaret efter istand til ganske at affjøre Manden Studene, dog ikke saa, at han udbetalte Pengene, men i Begyndelsen kun svarede

Kenterne deraf med et vist bestemt aarligt Afdrag. Dette er kun anført for at vise Mandens Kaar fra Begyndelsen, som et Bidrag til bedre at vurdere den Flid og Stræbsomhed, han under sin hele Virksomhed — efter Alles samstemmende Vidnesbyrd — har lagt for Dagen. For Tiden holder han en Besætning af 6 Køer, 4 Stude og 37 Faar, og havde i Aar udsaaet: 2½ Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 10 Tdr. Havre og lagt 1½ Td. Kartofler. Næsten al Jorden er merglet og aarliggen opbrækkes bestandigen ny Hede, der naar den har ligget sin Tid, ligeledes mergles og indtages til Drift. Omtrent 1200 Læs Mergel har han saaledes alt fjort i Aar. Mergel findes vel næsten overalt paa hele Kysten; Hovedgraven ligger omtrent i Midten, og er nu indrettet saaledes, at han kan føre ind i den. Derved er han istand til at kaste det øverste Lag (omtrent 3 Al.) lige paa Bognen, et dybere Lag (ligeledes omtrent 3 Al.) kastes derimod op, og Hullet fyldes senere med Overlaget. Sæden paa hans Marker stod i det Hele ret godt, og angav han at bruge følgende Driftsmaade. Han har deelt sin Jord i to Dele efter Boniteten, og bruger han til den af ham kaldte Rugjord at mergle og gjødske, derefter 1 Kjærby Byg, 2 Kjærby Rug og saa Havre, hvorefter den udlægges med Klover og Græsfrø. Den anden Jord, som han ikke finder passende til Rug, bliver efter Opbrækningen merglet, derpaa Byg og Havre, den sidste med Klover og Frø. I Engen har han groftet en Deel, men saasom hans Naboer ikke synes ret at ville hjælpe ham med gode Afledningsgrøfter, har han langt-

fra høstet den Nytte heraf, han ellers vilde. Dog vidnede ogsaa her alt om, at Manden gjerne vilde fremad. Vi kunne saaledes efter alt det Anførte ikke Andet end anbefale Manden til det høitærede Selskabs Dpmærksomhed som en særdeles flittig og stræbsom Hedebyrker, der hermed og forener en høist agtværdig Character.

Niels Kjerregaard Jensen paa Trællund Hede, Omvraae Mark, begyndte i Foraaret 1824. Ogsaa han begyndte paa en Plet bar Hede, som han havde fæstet, senere kjøbt. Hans Besætning var fra Begyndelsen: 2 Stude, 1 Ko og 10 Faar, men saasom Stedet ikke kunde give Foderet hertil, maatte han i de 3 første Aar leie og kjøbe Foderet til dem. Det var og først 3 Aar efter han var kommen til Stedet, at han saaede den første Sæd i sin Jord. Denne Udsæd var 14 Skpr. Rug, 4 Skpr. Byg, 4 Skpr. Havre, 6 Skpr. Boghvede, samt 4 Skpr. Kartofler. Hans nuværende Udsæd er sædvanligen: 3 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 10 Tdr. Havre, 1 Td. Boghvede samt omtrent 3 Tdr. Kartofler, hvorhos han nu holder 2 Heste, 4 Stude, 8 Koer, 3 Stykker Ungfræ, samt 38 Faar (omtrent samme Besætning som paa Hovedparcellen, der hører til een af Sognets bedste Gaarde). Hans Mergelgrav findes tæt ved Gaarden, og kan deri ligeledes nedkjøres. Henved 1000 Pæs (temmelig store, da han kjører med Heste) udfjøres aarligen, og bringes denne paa den opbrukne Hedefjord, som derefter tages i Drift; Grønforden sælges om Sommeren, braffes og gjødfes næste Sommer til Rug, dernæst Byg, Boghvede

eller Havre (gjerne flere Rjær), hvori saaes Klover, Thimothei eller Fløielsgræs, Alt efter som han finder Jorden passende til det Ene eller det Andet. Sæden flod godt paa hans Jorder, og Markerne havde et smukt Græsteppe, ligesom og Klovermarkerne vidnede om en god Afgrøde. Dette er for dette Sted saa meget vigtigere, som hertil ingen Eng horer. Imidlertid havde han dog vidst, ved kloveligen at benytte Bintervandet fra Agrene og de høiere liggende Hedebakker, at danne sig nogle ret nette grønne Pletter, som han kunde bruge til Afstøring. Manden er meget flittig og stræbsom og dertil af en agtværdig Character, ligesom og Alt vidnede hos ham om en god Orden. Hans Overgang fra Fæster til Selveier synes i den sidste Tid at have trykket ham Noget, da han fra en ubetydelig aarlig Udgift har paadraget sig en Gjæld ved Kjøbet og desuden flere aarlige Udgifter, da Stedet har faaet henved en Tde. nyt Hartkorn.

Erik Jensen paa Boulund Hede, Hallundbæk Mark, begyndte i Maret 1834, i Begyndelsen af Mai. Hans Besætning var den Gang 2 Køer og 16 Faar, men da kun en liden Plet af Lødden var opdyrket, da han modtog den, maatte han den første Vinter købe Foder til den ene Kø. For Tiden kan han godt holde: 4 Stude, 4 Køer og 2 Stykker Smaafræ, samt 25 Faar. Det første Efteraar saae han 4 Skpr. Rug, og Foraaaret derefter 4 Skpr. Byg og 4 Skpr. Kartofler; nu udsaaer han i Almindelighed 3 Tdr. Rug, 1½ Td. Byg, 6 Tdr. Havre, 4 Skpr. Boghvede og undertiden

2 Skpr. Biffer; derhos besaaes omtrent 2 a 3 Tdr. Land med Kløver, Thimothei eller Høiølsgræs. Daa saa denne Mands Mergelgrav er tæt ved Gaarden og særdeles godt indrettet, idet der kan fjøres ind og ud af den, og al Mergelen kan læsses lige paa Bognen. Omtrent 800 Læs udfjøretes aarligen, og denne kom bestandig paa opbruffen Hedefjord. Af den opdyrkede Jord havde han endnu ikke taget noget ind til ny Behandling; hvorimod han benyttede den nu og da til Grønfordshavre. Ved Hedens Opdyrkning angav han at gaae frem paa følgende Maade: Paa den sandige Hede skeer Opbrækningen 6 à 7 Aar, før end den kommer under Cultur. I denne Tid ploies og harves den hvertandet Aar; derpaa ploies den sidst i Mai, mergles i Juni eller Juli (Mergelen kan strax spredes) og ploies atter i August, gjødes derpaa i September og besaaes saa med Rug, derpaa atter Rug, gjødes saa igjen til Byg, derefter Rug, Boghvede, Rug og 2 Aar Havre, sidste Aar med Kløver og Græsfrø. Mosejorden mergles i Esterhøsten, derpaa Byg, gjødes saa, og atter Byg, hvorefter i 3 Aar Havre (eller Biffer) som udlægges med Thimothei. Da en stor Deel af denne Mands endnu uopdyrkede Jorder ere Mosejorder, var det ret glædeligt at see, med hvilken Orden flere Veie derover vare indgrofede, deels for at lette Driften af Dvæget til de længere bortliggende Strækninger, deels ogsaa for bedre at kunne efterhaanden opdrive det. Dette i Forbindelse med hans Mergelgrav vidnede om en god Orden, der vel her maatte roses saa meget mere, som Man-